

Elisabeth Schonken

Ik zie in jou een helpster van God zelf

Het heeft mij altijd getroffen dat Clara op zo'n jonge leeftijd wist wat ze wilde doen met haar leven. Het lijdt voor mij geen twijfel dat het leven waartoe zij zich geroepen voelde, ook echt iets 'voor haar' was.

Anders zou ze geen hulp gekregen hebben van Franciscus, de bisschop en ongetwijfeld ook haar moeder (die haar later naar het klooster gevolgd is). Clara was gegrepen door haar Heer Jezus Christus. Dat voelen we duidelijk doorheen haar geschriften. Zij was werkelijk, ten diepste, geraakt door die Christus. Christus is haar diepste drijfveer en ankerpunt.

Het verbaast dan ook niet dat Clara's medezusters haar raken, als Clara ziet, dat zij delen in haar gerichtheid op Christus en hun voornemen om Hem dienen. In al haar geschriften houdt zij een pleidooi voor haar zusters (en lezers) om zich door deze Christus te laten raken en Zijn Liefde te beantwoorden.

Clara laat zich raken door Agnes

Clara begint haar eerste brief aan Agnes met haar te bejubelen. We horen Clara zeggen dat ze zich zeer verheugt en zelfs juicht in de Heer over de zeer passende reputatie en het heilige gedrag en leven van Agnes. Waarom? Omdat Agnes haar princessenleventje wil opgeven om Bruid van Christus te worden.

5. U had immers meer dan anderen kunnen genieten van staatsie en eerbetoon en wereldse waardigheid, omdat u wettig gehuwd had kunnen zijn met de roemruchte keizer, zoals het uw en zijn hoogheid had gepast.

6. Maar u hebt dit alles versmaad. Met heel uw ziel en met alle genegenheid van uw hart hebt u liever de allerheiligste armoede en lichamelijke ontbering gekozen.

12. Dus, allerliefste zuster, of beter: uiterst eerbiedwaardige vrouwe, bent u bruid, moeder en zuster van mijn Heer Jezus Christus.

13b. Wees ... sterk in de heilige dienst die u begonnen bent uit vurig verlangen naar de arme Gekruisigde. (1BrAgn 5.6.12.13b)¹

Clara ziet hoe Agnes, net zoals zijzelf, alles wil opgeven om Christus te volgen. Nog sterker vind ik hoe Clara kort en bondig verwoordt, wat haar raakt bij Agnes in haar derde brief:

8b. Ik zie in jou een helpster van God zelf.²

De relatie met God staat dus centraal!

de Zegen van Clara

Hetzelfde valt op bij de Zegen van Clara: deze begint met een kruisteken, dan de zegen van Numeri 6,24-36 (waar Franciscus ook zo van houdt), dan vraagt ze de zegen van Jezus Christus en de hemelse Vader, ten slotte zegent ze haar zusters zelf en geeft haar geestelijke zonen en dochters één opdracht:

¹Clara van Assisi, *Geschriften en Oudste Bronnen*, Nijmegen, Valkhof, 2015.

²Clara van Assisi, *Geschriften, Leven, Documenten*, Haarlem, Gottmer, 1996.

Wees steeds minnaressen van God, van jullie eigen ziel en van die van alle andere zusters. En draag er altijd zorg voor te onderhouden wat jullie de Heer hebben beloofd. (ZegCl 14-15)³

Dit zijn niet de enige plaatsen waar Clara's bede om trouw, volharding en liefde tot Christus duidelijk zijn: kijk ook maar naar het begin – en vooral het einde – van haar Testament en haar Regel.

Kortom: de eigen relatie met Christus die Clara zó geraakt heeft, staat op de eerste plaats. Deze 'gegrepenheid' is wat haar dan ook het meeste raakt in haar medezusters en wat ze wil bevorderen en behoeden.

levensvorm

De 'regel' die Clara geschreven heeft, is heel anders dan de andere gangbare regels van die tijd. Zij noemt deze zelf ook geen 'regel', maar een 'levensvorm'. Zij heeft dit document geschreven op het einde van haar leven, na meer dan veertig jaar ervaring en na het onderhouden van vele regels (van Hugolinus, van Innocentius). Bij het samenstellen van haar Levensvorm valt op, dat Franciscus' Tweede Regel van de Minderbroeders (de 'Regula Bullata') haar grootste inspiratiebron is (24,80% van haar Levensvorm wordt hieruit overgenomen). Van Hugolinus neemt ze 12,63% over en van Innocentius neemt ze 5,82% over. Maar ze schrijft vooral veel zelf: 63,12% heeft ze zelf geschreven.⁴ Dat kan je ook echt merken, onder andere aan taalgebruik, warmte, realiteitszin en de vrouwelijke toets.

Je ziet in al de geschriften van Clara haar grote verbondenheid met Franciscus en de broeders. Maar je ziet ook, hoe ze aan diezelfde inspiratie haar eigen draai geeft. Een voorbeeld:

De kern van de Tweede Regel van de Minderbroeders ligt in hoofdstuk zes. Clara neemt dit hoofdstuk over in haar Levensvorm, en plaatst deze verderop in hoofdstuk 8.⁵

2RMB 6,9 en 6.8⁶

9 En als iemand van hen ziek wordt, moeten de andere broeders hem dienen zoals zij zelf gediend zouden willen worden.

8 En de een mag de ander gerust zijn nood kenbaar maken, want als een moeder haar lichamelijke kind

RegCl 8,12-18

12 Wat betreft de zieke zusters is de abdis strikt verplicht om zelf en door andere zusters na te gaan wat hun ziekte vereist, zowel aan goede raad als aan voedsel en het andere nodige.

13 En volgens de plaatselijke mogelijkheden voorziet zij hierin liefdevol en barmhartig.

14 Want allen zijn verplicht voor hun zieke zusters te zorgen en hen te dienen zoals zij zelf gediend willen worden als zij door een ziekte gevelde zijn.

15 De een mag de ander gerust haar nood kenbaar maken.

16 En als een moeder haar lichamelijke kind liefheeft en voedt, met hoeveel meer

³Alle citaten die volgen van Clara komen uit: Clara van Assisi, *Geschriften en Oudste Bronnen*, Nijmegen, Valkhof, 2015.

⁴Deze cijfers zijn overgenomen uit de studie van de Italiaanse Clarissen: *Chiara di Assisi e le sue fonti legislative. Sinossi cromatica*, Federazione S. Chiara di Assisi, EMP, 2004.

⁵Het is te zeggen: Clara noch Franciscus hebben een onderverdeling in hoofdstukken gemaakt, deze zijn later toegevoegd om het ons lezers makkelijk te maken en duidelijk te kunnen verwijzen.

⁶Franciscus van Assisi, *De Geschriften*, Haarlem: Gottmer, 2006.

voedt en liefheeft, met hoeveel meer liefde moet iemand dan niet zijn geestelijke broeder liefhebben en voeden?

liefde moet iemand dan niet haar geestelijke zuster liefhebben en voeden?
17 De zieke zusters mogen op strozakken liggen en een veren hoofdkussen hebben;
18 en wie wollen sokken en een matras nodig hebben, mogen die gebruiken.

Wat je hier ziet en wat in heel dat hoofdstuk 8 van Clara opvalt is, dat zij in het latijn gebruik maakt van afleidingen van de stam van de werkwoorden ‘indigere’ en ‘necessitare’ – dit betekent ‘nodig hebben’. Veel meer dan Franciscus heeft Clara aandacht voor wat nodig is en wat de noden zijn. En dat niet alleen, maar ook om in deze nood te voorzien ‘liefdevol en barmhartig’. En al heeft Clara zich in dit hoofdstuk van haar Levensvorm ook laten beïnvloeden door Hugolinus en Innocentius, toch springt de warmte van de abdis als ‘moeder’ er als typisch ‘Claraans’ uit. Met een grote aandacht voor haar zusters en het samen gemeenschap vormen.

Voor Clara dient de levensvorm er immers voor om de relatie met Christus te verstevigen, niet een reglement dat iemand ten gronde voert.

Clara en de zieke zusters

Het lijkt geen twijfel dat Clara zich liet raken door haar medezusters. En in het bijzonder door de zieke medezusters. Ook haar medezusters waren daarvan overtuigd. Ze getuigen hier ook van. De neerslag van het Proces van Heiligverklaring / Canonisatieproces liegt er niet om: haar medezusters (en anderen) waren ervan overtuigd dat ze een heilige was. Ze hadden het gezien en gevoeld.

Dit Canonisatieproces is een bevraging van 20 getuigen (waarvan 15 zusters) over het leven, de bekering, de levenswandel en de wonderen van Clara. Haar medezusters geven ook inzage over haar gemeenschapsleven, gebed, vasten, werk en de omgang met haar lichaam. Omdat dit document als ‘bewijsstuk’ moest dienen om Clara heilig te verklaren, ging er veel aandacht uit naar de wonderen die ze verrichtte.

Negen van de vijftien zusters getuigen ervan dat ze (vijf) zieke zusters met het kruisteken heeft genezen. Zuster Beatrijs (de bloedeigen zus van Clara) getuigt hierover in het Canonisatieproces (XIIe getuige, 29-31):

Op de vraag naar de genezing van de zusters van hun ziektes, antwoordde ze dat door vrouwe Clara zuster Benvenuta, zuster Christiana en verschillende andere zusters waren genezen. Op de vraag hoe ze dat wist, antwoordde ze dat ze eerst had gezien dat ze ziek waren en dat ze het tamelijk slecht maakten, totdat de heilige moeder het kruisteken maakte en hen met gebed genas, en dat zij hen daarna genezen zag.

Elf (!) zusters getuigen dat Clara haar medezuster Benvenuta van vrouwe Diambra heeft genezen van een fistel (ook met het kruisteken). Acht zusters zeggen dat Clara een zekere zuster Christiana van doofheid heeft genezen. En dan is er nog een hele verzameling genezingen van zusters (waterzucht, kliergezwel, bevrijding van hoest, ...) die we kunnen lezen in het Canonisatieproces.

Maar misschien nog belangrijker dan die wonderen voor ons is de persoon van Clara. Vele zusters getuigen van Clara's gave om haar zusters aan te sporen, te bemoedigen en te troosten. Ze leggen er ook de nadruk op dat Clara nederig was, vriendelijk, beminnelijk en geduldig, vol van medelijden en barmhartigheid. De meerderheid van de zusters getuigen er ook van dat haar relatie met Christus het belangrijkste was voor haar: ‘ze bad dag en nacht’, ‘ze bad voortdurend en zonder ophouden’, ‘ze sprak steeds over de dingen van God’, ‘ze straalde na en onder het gebed’ en er ‘ging een kracht uit van haar gebed’.

Ik laat nogmaals zuster Beatrijs aan het woord (XIIe getuige, 17-20):

Op de vraag waaruit de heiligheid van vrouwe Clara bestond, antwoordde ze: uit haar maagdelijkheid, haar nederigheid, haar geduld en vriendelijkheid, uit de noodzakelijke terechtwijzingen, het zoete aansporen van de zusters, de standvastigheid van haar gebed en beschouwing, uit de onthouding en het vasten, de strengheid van haar bed en kleding, de zelfverachting, uit het vuur van haar liefde voor God, het verlangen naar het martelaarschap, en vooral uit de liefde voor het Privilege van de armoede.

als levende mens de Heer loven

De laatste 20 jaren van haar leven getuigen haar medezusters dat ze ziek is geweest. Zelf schrijft Clara daar niet over. Maar uit haar briefwisseling met Agnes en haar fijngevoeligheid in haar regel in verband met de zieke zusters kunnen we wel afleiden, dat ze de zieken een warm hart toedroeg en wist wat het was.

De Levensvorm tekent een streng leven uit, met veel nadruk op de armoede, op vasten, ... Maar Clara roept toch op om niet uit de bocht te vliegen, en zeker de zieken niet te fel te belasten.⁷ Zij beseft heel goed dat we maar mensen zijn.

38. Maar omdat ons lichaam niet een lichaam van ijzer is, noch onze kracht een kracht van steen,

39. omdat wij juist broos zijn en geneigd tot elke lichamelijke zwakheid,

40. vraag en smee ik jou in de Heer, allerliefste, om je wijselijk en verstandig terug te trekken van die onverstandige en onmogelijke strengheid van onthouding waarop jij je, naar ik weet, gestort hebt.

41. Dan zul je leven en als levende mens de Heer loven, de Heer jouw redelijke eerbetoon brengen en jouw offer zal altijd met zout bereid zijn (3BrAgn 38-41).

Deze laatste zin: 'Dan zul je als levende mens de Heer loven' – ja, daar gaat het om voor Clara. Naar bestvermogen leven; in onze broosheid, ziek of gezond, elkeen kan de Heer op een unieke manier dienen. Het impliceert ook wat haar zus over haar schreef: dat haar heiligheid bleek ... uit haar geduld en vriendelijkheid, ... uit het vuur van haar liefde voor God. Haar relatie met God heeft haar relatie met haar medezusters verdiept en haar relatie met haar medezusters heeft haar relatie met God verrijkt. Beide relaties zijn niet altijd even gemakkelijk. Soms 'voelen' we 't allemaal wat minder. Juist dan kan het 'geraakt worden' zo deugd doen.

Dit alles doet me wel nadenken over mijn relatie met God en die met mijn medezusters. Zie ik mijn medezuster als een helpster van God? Uiteindelijk geldt dit voor elk soort christelijk leven. Hoe zit het met ons innerlijke vuur; onze passie voor God? Hoe zien wij het goddelijke vuur in de ander? Zien wij onze partner / kinderen / collega's als door God bemind? Spreken wij het positieve dat ons raakt in onze naasten ook uit, zoals Clara dat doet naar Agnes toe? Onze wereld zit op vele vlakken in een crisis en dat zal nog even duren. Wat doen wij ondertussen? Mopperen we? Of vestigen we onze aandacht op God en alle plaatsen en mensen waar we Hem zien oplichten en delen we onze vreugde daarover?

ZUSTER ELISABETH SCHONKEN OSC,

Diesterstraat 66, 3800 Sint-Truiden (België), is Claris. E-mail: zrelisabeth@gmail.com.

⁷Jij weet toch, verstandig als jij bent, dat ieder van ons die gezond en sterk is zowel op wekdagen als op feestdagen alleen de spijzen van de veertigdagentijd eet, behalve de zwakke en zieke zusters voor wie hij ons vermaande en oproeg zo fijngevoelig mogelijk te zorgen met alle mogelijke spijzen (3BrAgn 31-32).